

Силабус
навчальної дисципліни
Сучасні проблеми археології
Північного Причорномор'я
та Приазов'я
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма «Історія»
Спеціальність «В9 Історія та археологія»
Галузь знань «В Культура, мистецтво та гуманітарні науки»
Рівень вищої освіти «Другий»

Викладач (і)	старший викладач Короткий Олексій
Посилання на сайт	https://old.bdpu.org.ua/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/korotkyy-oleksiy-viktorovych/
Контактний тел.	+380991785370
Е-mail викладача:	innsmouthko@gmail.com
Графік консультацій	Консультація відбуваються за допомогою дистанційних технологій у вільний від занять час

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
3/10	4 годин	4 годин	–	Залік (2 години)

Семестр: осінній.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: Північне Причорномор'я, Приазов'я, археологічні дослідження, матеріальна культура, археологічні пам'ятки, польова археологія, сучасна археологія, Ямна культура, Катакомбна культура, Зрубна культура.

Мета та предмет курсу: використовуючи найновіші розробки археологів, сформувати у магістрантів знання про сучасний стан та актуальні проблеми археології Північного Причорномор'я та Приазов'я як в Україні так і за кордоном. **Предмет вивчення** археології – сучасний стан та актуальні проблеми розвитку археологічної науки в Україні.

Компетентності та програмні результати навчання:

№	Програмні компетентності	Компетентності	Результати навчання
1	Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 02. Здатність працювати автономно.</p> <p>ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>ЗК 05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).</p> <p>ЗК 06. Здатність працювати в міжнародному контексті.</p> <p>ЗК 07. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК 08. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.</p> <p>ЗК 09. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p>	<p>ПРН 1. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.</p> <p>ПРН 2. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науковопопулярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології.</p> <p>ПРН 3. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів.</p> <p>ПРН 4. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проектів.</p> <p>ПРН 5. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.</p> <p>ПРН 6. Здійснювати експертизу пам'яток</p>
2	Фахові компетентності спеціальності (ФК)	<p>ФК 01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.</p> <p>ФК 02. Здатність здійснювати історичні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.</p> <p>ФК 03. Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної</p>	<p>цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проектів.</p> <p>ПРН 5. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.</p> <p>ПРН 6. Здійснювати експертизу пам'яток</p>

		<p>діяльності у сфері історії та археології.</p> <p>ФК 04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямків та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.</p> <p>ФК 05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти.</p> <p>ФК 06. Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області.</p> <p>ФК 08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.</p> <p>ФК 09. Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології.</p> <p>ФК 15. Здатність на фаховому рівні аналізувати різні типи і види джерел для історичного дослідження з використанням методологічного й теоретичного інструментарію.</p>	<p>історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання.</p> <p>ПРН 7. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.</p> <p>ПРН 8. Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо.</p> <p>ПРН 9. Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн</p> <p>ПРН 14. Володіти навичками критичного та аналітичного мислення при роботі з історичними джерелами різного типу, включаючи вміння розпізнавати різні точки зору, визначати суперечності та ангажованість джерел</p>
--	--	--	--

Зміст курсу: Сучасний стан археології. Наукові школи. Міждисциплінарні дослідження в сучасній археології: напрямки, методи, перспективи. Проблемні питання стародавніх міграцій у добу палеоліту. Сучасні проблемні питання дослідження доби неоліту. Періодизація. Проблеми досліджень археології доби бронзи та заліза. Бронзова доба Північно-Західного Причорномор'я та Північного Приазов'я: хронологія культур та можливість контактів.

Сучасні концепції греко-варварських контактів і зв'язків кінця VII – початку V ст. до н.е. у Нижньому Побужжі.

Методи навчання: евристична бесіда, бесіда, пояснення; інтерактивні методи (робота в малих групах, мозковий штурм, метод проєктів, дискусія), імітаційна гра (наукова конференція, семінар-диспут), мультимедійна презентація, методи контролю і самоконтролю, самооцінювання, взаємооцінювання.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): Викладачі та всі здобувачі, що вивчають цей курс, зобов'язуються дотримуватись таких положень: [Про організацію освітнього процесу в БДПУ](#), [Про використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про політику попередження і боротьби із сексуальними домаганнями та дискримінацією у Бердянському державному педагогічному університеті](#) та розуміють, що за їх порушення несуть особисту відповідальність.

Відвідування занять з курсу є особистим вибором здобувача освіти. Під час лекційних занять лектор розкриває проблемні питання та концепти, які включені до семестрового оцінювання з курсу (екзамену). Під час практичних (семінарських) занять здобувачі освіти відповідають на оприлюднені заздалегідь проблемні питання, приймають участь в дискусіях та обговореннях. Важливим елементом опанування знаннями є *самостійна робота* студентів у вільний час від аудиторних занять (археологічна лабораторія, методичний кабінет, читальний зал).

Під час самостійної роботи здобувачі освіти готують індивідуальні завдання з курсу, які мають бути завантажені на платформу MOODLE у встановлені терміни. Право на перескладання поточних оцінок можуть отримати лише ті здобувачі, які пропустили заняття з поважних причин (лікарняний чи відрядження). Перескладання відбувається у формі усної співбесіди. Підсумковий контроль у формі екзамену складається з двох частин – тестова (розміщена на платформі MOODLE, тест має бути виконаний до дня екзамену) та усна (відповідно до розкладу екзаменаційної сесії, за екзаменаційними білетами у формі усної співбесіди). Здобувачі освіти, які отримали незадовільну підсумкову оцінку мають право на перескладання у встановлені терміни.

Використання штучного інтелекту (ШІ) при підготовці до практичних занять можливе виключно для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладу джерел. Заборонено генерувати неперевіраних та неправдивих фактів (див. [Політика використання штучного інтелекту в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#)).

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: комп'ютер, мультимедійний проєктор, власні мобільні пристрої.

Система оцінювання та вимоги: підсумкова рейтингова оцінка з курсу не може перевищувати 100 балів та розподіляється наступним чином: заходи поточного контролю – не перевищують 50 балів, залік – не перевищує 50 балів. За роботу на практичних (семінарських) заняттях здобувач може отримати не більше 30 балів. *Критеріями оцінки при усних відповідях* виступають: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та переконаність; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, збірників документів, журналів, інших періодичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки. Тобто 5 балів – за повну та добре

аргументовану й проілюстровану прикладами доповідь, 4 – за недостатньо повне, але певною мірою обґрунтоване повідомлення, проілюстроване прикладами, 3 – неповна відповідь з наведенням поодиноких аргументів та прикладів, 1-2 – за окремі доповнення та приклади. **Самостійна робота студентів.** Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем у вигляді ілюстративного альбому-реферату. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді написання альбому-реферату (змістові модулі 1 і 2). Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів у кожному із змістових модулів.

Список рекомендованих джерел, літератури та інформаційних ресурсів:

1. Алексеев А.Ю., Мурзин В.Ю., Ролле Р. Чертомлык. Скифский царский курган IV века до н.э. Киев, 1991.
2. Артеменко И.И., Моця О.П. Боги созданы людьми. Киев, 1989.
3. Березанская С.С. Северная Украина в эпоху бронзы. Киев, 1982.
4. Брелік О. Ф. , Виборний В. Ю. Просторовий аналіз фінально-палеолітичної стоянки Передільське-І (басейн Сіверського Дінця). *Археологія*, 2001, №3.
5. Буйських А.В. До питання про надмогильні пам'ятники некрополя Херсонеса Таврійського IV—III ст. до н. е. *Археологія*, 2005, №1, 47-58.
6. Буйських А.В. Кераміка першої половини VII ст. до н. е. та питання доколонізаційних зв'язків у Північному Причорномор'ї. *Археологія*, 2005, №2, 3-11.
7. Бунятян К. П., Фіалко О. Є. Скіфський курган з розмальованим саркофагом. *Археологія*, 2009, №3.
8. Бурдо Н. Б. Антропоморфна пластина з трипільського поселення Майданецьке. *Археологія*, 2011, №2.
9. Владимиров А. О. Институт синедри в Ольвії та проєдрів у Херсонесі Таврійському в римський період. *Археологія*, 2000, №3.
10. Відейко М.Ю. Мюллер Й., Бурдо Н.Б., Хофманн Р., Церна С. Дослідження у центральній частині Майданецького. *Археологія*, 2005, №1, **71-78.**
11. Гершкович Я. П. Псевдоархеологія на пострадянських просторах: неусвідомлена небезпека. *Археологія*, 2011, №2.
12. Горбаненко С.А. Землеробство жителів поселень поблизу с. Волинцеве. *Археологія*, 2005, №1, 75-81.
13. Гошко Т. Ю. Воскова модель у ливарництві доби пізньої бронзи. *Археологія*, 2010, №4.
14. Д'яченко О. В. Проблеми історичних інтерпретацій трипільської культури. *Археологія*, 2007, №2.
15. Забавін В. О. Пам'ятка первісного мистецтва в Північно-Східному Приазов'ї. *Археологія*, 2008, №1.
16. Залізняк Л. Л. Полісько-дніпровська катастрофа фінального палеоліту з позиції археології. *Археологія*, 2008, №3.
17. Залізняк Л. Л. Періодизація та культура диференціація верхнього палеоліту України. *Археологія*, 2010, №4.
18. Залізняк Л.Л. Фінальний палеоліт – доба кардинальних змін. *Археологія*, 2015, №3, **3-18.**
19. Залізняк Л. Л., Степанчук В. М. , Ветров Д. О., Товкайло М. П., Озеров П. І. Гравет Центральної України та його історична доля. *Археологія*, 2007, №2.
20. Залізняк Л.Л., Сорокун А.А., Переверзєв С.В., Хоптинєць І.М. Неолітизація Київського Подніпров'я у світлі нових досліджень. *Археологія*, 2016, № 1, **3-18.**
21. Зубар В. М. До історії Таврики II-I ст. до н. е. *Археологія*, 2003, №1.
22. Зубар В.М. Херсонес і таври: протистояння чи взаємодія? *Археологія*, 2005, №1, 16–28.

23. Мозолевський Б. М. Проблеми етнічної географії Скіфії. *Археологія*, 1996, №4.
24. Моця О.П. «Внутрішня» Русь у контексті уточнення меж. *Археологія*, 2005, №1., 51-60.
25. Михайленко Є. М. Поняття «археологічна спадщина» в сучасному законодавстві та в історії розвитку археології. *Археологія*, 2010, №4.
26. Мурзін В.Ю. Проблема трактування поховань скіфських номархів. *Археологія*, 2005, №1, 19-29.
27. Мурзін В. Ю., Ролле Р., Скорий С. А. Дослідження Перещепинського курганного могильника. *Археологія*, 1995, №2.
28. Мурзін В. Ю., Фіалко О. Є. Зброя з Бердянського кургану. *Археологія*, 1998, №3.
29. Ольховский В.С. Погребально-поминальная обрядность населения степной Скифии (VII-III вв. до н.э.). Москва, 1991.
30. Папанова В.А. Раскопки курганного могильника у с. Дмитровка Бердянского района Запорожской области. *Старожитності Степового Причорномор'я і Криму*, 2015, XVIII, 52-76.
31. Папанова В.А. Свинцовые культовые изделия из пригородных усадеб Ольвии. *Старожитності Степового Причорномор'я і Криму*, 2015, XVIII.
32. Папанова В.А. Находки оружия и конской сбруи на пригородных усадьбах Ольвии. *Материалы по археологии Северного Причерноморья*. Одесса, 2015.
33. Папанова В.А., Тощев Г.Н., Голик А.А. Раскопки курганного могильника эпохи бронзы (с. Дмитровка Бердянского района Запорожской области) *Старожитності степового Причорномор'я та Криму*, 2016, XIX, 22-58.
34. Папанова В.А., Колесниченко А.Н. Группа стеклянных сосудов конца VI в. до н.э. из некрополя ольвийской пригородной усадьбы. *Старожитності степового Причорномор'я та Криму* 2016, XIX, 147-160.
35. Папанова В.А., Тощев Г.Н., Голик А.А. Раскопки курганного могильника эпохи бронзы в Северном Приазовье. *Старожитності степового Причорномор'я та Криму* 2017, XX, 178-228.
36. Папанова В.А., Дятроптов П.Д. Граффити с пригородных усадеб Ольвии. *Північне Причорномор'я за античної доби*. Київ, 2017, 82-93.
37. Папанова В.А., Ляшко С.М. Господарські споруди в системі приміських садіб Ольвії Понтійської (підсумки розкопок 2003-2013 рр.). *The Crimea and the Northern Black Sea Coast in Archaeological Research 1956–2013. Swiatowit Supplement Series C: Pontika et Caucasia*. Warsaw, Institute of Archaeology of the University of Warsaw, 2017. Vol. I. P.249-259.
38. Русяева А. С. Громадсько-політичні функції елліністичного храму Аполлона в Ольвії. *Археологія*, 1989, №4.
39. Русяева М. В. Найдавніша скульптура Гермеса Пропілея з Херсонеса Таврійського // *Археологія*. – 2003. – №1
40. Скржинська М. В. Боспорські міфи в ілюстраціях античних вазописців IV ст. до н. е. *Археологія*, 1997, №4.
41. Стрельник М.О., Хомчик М.А. Про технологію прядіння за античної доби в Надчорномор'ї // *Археологія*. – 2005. – №1. – С. 70-75.
42. Терпиловський Р.В., Петраускас О.В. Черняхівські поховання могильника Дідів Шпиль на Канівщині. *Археологія*, 2005, №1, 58-69.
43. Фіалко О. Є. Сюжети амазономахії та грифономахії в античній торевтиці. *Археологія*, 2011, №1.

Інтернет-ресурси

1. Археологічні культури України. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:>
2. Інститут археології Національної Академії наук України. URL: <http://www.iananu.kiev.ua/>
3. Сервер східноєвропейської археології. URL: <http://archaeology.kiev.ua/>

4. Спілка археологів України (*бібліотека*). URL: <http://vgosau.kiev.ua/index.php>